

Humanistične in jezuitske knjige Selčana Filipa Terpina

(ob 325. obletnici smrti)

Izvilleček

Predstavljeno je delovanje škofijskega vikarja Filipa Terpina iz Selca, s posebnim poudarkom na prirodoslovno obarvanih knjigah v njegovi oskrbi. Njegovo katalogiziranje od Reisch, Boethiusa, Vögela itd. je primerljivo z drugimi pomembnimi knjižnicami v deželi.

Opisano je Terpinovo izobraževanje v Gradcu in služba generalnega vikarja ljubljanskega škofa. Povzet je Terpinov boj proti čarovništvu. Navdih in navodila za svoja postopanja je črpal iz gornjegrajskih jezuitskih knjig. Raziskava se loteva čarovniških sodniških priročnikov in knjig.

Abstract

The humanist and Jesuit books of Filip Terpin from Selca (on the 325th anniversary of his death)

The work of Filip Terpin from Selca is presented with special emphasis placed on the natural history works he catalogued in the Bishop's library. He catalogued Reisch, Boethius, Vögelin and other books, in a comparable way to other important libraries of his countrymen.

Terpin's studies at Graz University and his work as the Bishop's Vicar General are described. Terpin's judgements against wizards are presented. He learned the basic rules for processes against wizards in the Bishop's library. This study is based on the books about wizards.

Uvod

Filip Terpin iz Selca je leta 1654 postal župnik-vikar v Šmartnem pri Kranju. Naslednje leto je zasedel položaj generalnega vikarja nemško usmerjenega ljubljanskega škofa Otta Friderika Buchheima, med letoma 1664-1676 pa njegovega naslednika, slovenskemu jeziku bolj naklonjenega Goričana Jožefa Rabatte. Terpin je bil zaradi starosti razrešen službe na lastno prošnjo, da je lahko poslednja leta mirneje preživel v Šmartnem. Kot generalni vikar je imel na skrbi ljubljansko škofijsko knjižnico v spodnještajerskem Gornjem Gradu nad Dreto, blizu kranjske meje, kjer se je kmalu po nastopu službe še posebej izkazal s katalogom skoraj tisočih knjig. Gornji Grad je bil od leta 1140 benediktinski, dokler ni leta 1463 gornjegrajska dekanija v celoti pripadala ljubljanski škofiji.¹ Terpin je bil v Gornjem Gradu že med letoma 1633-1639; najprej je pomagal župniku Adamu Presečniku, dne 11. 11. 1635 pa je prevzel njegovo faro. Ves ta čas je bil notar, zapisnikar in celo usmerjevalec sinodskih razprav v Gornjem Gradu.² S kakšnimi naravoslovnimi knjigami je imel opraviti?

1 Simoniti, 1974, 17; Stefan, 1907, 43.

2 Smolik, 1980, 4: 60-61.

Terpinov študij

Terpin je najbrž začel študirati pri ljubljanskih jezuitih, vendar ni bil med seminaristi. Izobrazil se je za magistra filozofije in bakalavra teologije pri jezuitih v Gradcu (1625-1628).³ Stanoval je v konviktu *Fernandemu*. Obiskoval je drugi (fizikalni) letnik filozofskih študijev v Gradcu leta 1627, ko je tam poezijo študiral Terpinov mlajši vrstnik, baron Volf Engelbert Turjaški, poznejši grof in deželni glavar.⁴ Terpinova sošolca sta bila Ljubljancana Adam pl. Koberger in Janez Urban pl. Berlin ter "sosed" Jernej (Bartolomej) Kunstl iz Škofje Loke.

Terpin je v Gradcu spoznal najbolj znamenite jezuitske znanstvenike svoje dobe, med njimi Guldina in Notranjca Kobava, pisca znamenite astronomske knjige. Med graškimi profesorji je bil Terpinov gorenjski rojak, matematik in študent teologije (med letoma 1623-1625) Janez Muchan iz Kamnika. Muchan je leta 1624 študiral prvi letnik bogoslovja v Gradcu, leta 1625 pa je predaval matematiko kot magister in študent drugega letnika teologije.⁵ Pomembna graška astronoma in fizika sta bila Vipavec Zergol in Prekmurec Dobronoki. Goričan Janez Rafael Kobencel je bil v času Terpinovega študija med letoma 1621 in 1626 graški rektor⁶ in svetovalec provinciala. Ob tolikšnem številu slovensko govorečih predstojnikov se je Terpin v Gradcu seveda navdušil tudi za uradno uporabo domačega jezika, čeprav ga je filozofije učil Hamburžan Rocca.

Terpinova matematika in fizika

Naravoslovna izobrazba, pridobljena na jezuitski univerzi v Gradcu, je dala Terpinu dobro podlago; njegovo zanimanje za matematične vede ni prenehalo niti v zrelih letih. Gornjegrajski knjižnici je priložil celo nekaj lastnih del, ki jih je morda uporabljal med študijem. Šele leta 1650 je vpisal svoj ekslibris v več kot stoletje staro Boethiusovo Aritmetiko, privezano ob nekaj desetletij mlajše knjige in tudi starejše inkunabule.⁷ Dela je dal vezati v pergament; imela so tiskane velike začetne črke (inicialke), več lesorezov in tabel. Terpin je kot vesten bralec liste svoje Aritmetike natančno oštevilčil s črnilom. Med pozornim branjem je prispeval številne zanimive rokopisne opombe ob strani, na hrbtu knjige pa je zapisal še njen naslov v obliki "*Boeti Arithmetica Venet. 1488*". Terpin je gotovo s pridom uporabljal koristne Pitagorove tabele iz Boethiusove Aritmetike.⁸

Boethius je bil prvi rimski pisec, katerega sicer dokaj površen prevod Nikomahovih osnov aritmetike *De Institutione arithmetica* so čislali tudi v naših krajih. Že Herman Koroški je leta 1143 v Béziersu v spisu O bistvih (*De essentiis*) o petih Aristotelovih kategorijah veliko dolgoval Boethiusovim *De Institutione Arithmetica ter De Institutione Musica*; prav Boethiusa je med vsemi latinskimi pisci največkrat citiral. Herman je glasbo izrecno povezal z gibanjem planetov; podobno Boethiusu in poznejšemu Keplerju je domneval, da vsako gibanje proizvaja zvok. Nebesne harmonije vplivajo na naš spodnji svet tako, kot nihanje žice izzove vibriranje druge žice. Opat iz Prüma, Regino, v *Libri duo de synodalibus*

3 Andritsch, 1977, 1: 80, 143, 146, 242, 278.

4 Andritsch, 1977, 1: 82.

5 Lukács, 1982, 2: 275, 285.

6 Krones, 1886, 577.

7 Gspan, Badalič, 1957, 118.

8 Boethius, 1488, 15^v.

causis et disciplinis, in benediktinec Aurelianus (Mark Avrelij), predpevec samostana Réomé (Moutier Saint-Jean) v Burgundiji, v *Musica disciplina* (840-850), sta med prvimi opisala zemeljsko harmonijo kot oponašanje nebesne, podobno teorijo glasbe pa je obravnaval Koprčan Vergerij starejši.

Poleg Aritmetike so bila med Kranjci priljubljena še druga Boethiusova dela. Deželni glavar grof Volf Engelbert Turjaški je nabavil Boethiusovo Dialektiko.⁹ V desetletjih pred Terpinovim rojstvom, ko so Benečani izdali Volfov izvod Dialektike, so Boethiusa veliko tiskali, še posebno v priredbah Joannesa Argyropoulosa, ki je odrasel v Carigradu, še preden je mesto padlo pod turško oblast. Boethius je pozneje prestiž izgubil, saj se je izkazalo, da je predvsem površno povzel matematične dosežke starejših grških mislecev. Volfov knjižničar Janez Ludvik Schönleben, presenetljivo, ni navedel Boethiusovega priimka, temveč zgolj njegova danes manj znana osebna imena "Anicije Manljaj Severin (*Anicii Manlii Torquati Severini*)"; enako so storili celo ob popisu ostankov jezuitske knjižnice v Ljubljani.¹⁰ Volfova beneška izdaja Boethiusove Dialektike iz leta 1583 v drugih virih ni izpričana; poznamo le dve leti poznejšo beneško izdajo, leta 1583 pa so v Benetkah izdali Ciceronovo retoriko, pozneje pogosto vezano skupaj z Boethiusovimi spisi. Volf Turjaški je hranil tudi italijanski rokopisni prevod Ciceronovih in Boethiusovih spisov, zapisan okoli leta 1410; ohranjen je v nekoliko poznejši trdi vezavi velikosti 218 x 145 x 36 mm, ki ji je treba prišteti še 8 mm debele deščice na obeh platnicah. Dveh usnjenih trakov za zapiranje danes ni več. Vodni znanki uporabljenega papirja izvirajo iz prvega desetletja 15. stoletja, izdelali pa so jih v Veroni, Benetkah, Menabbiu, Fabrianu in Fanu pri Milanu.¹¹

Boethiusova filozofija s fiziko in matematiko *De consolatione philosophiae* je med Kranjci krožila v različnih izdajah.¹² Terpin je v gornjegrajski knjižnici popisal rokopis, ki ga je opisal kot *Boetius De consolatione philosophiae manu scriptus in folio*.¹³ Enega ponatisov (1521) je imel v svoji knjižnici Terpinov mlajši sodobnik, nekdanji jezuit Ivan Štefan Florjančič, sin kranjskega krvnega sodnika Hansa (1643-1665),¹⁴ odvetnik kranjskih deželnih stanov in član Akademije operozov z imenom *Tinnulus*. Privezati jo je dal k prav tako starima spisoma. Prvi je bil zgodovina Justina, katerega dela so bila naprodaj tudi v Ljubljani.¹⁵ Zadnji privez je bila anonimna, mestoma poškodovana astronomija Petrusa iz Krakova (*Cracoviensis*), v eni poznejših izdaj s preračunavanji datumov praznikov, tabelami gibanj nebesnih teles, mrkov, letnih dob in dolžin dni in skupno osemnajstih kratkih poglavjih na petnajstih listih. Boethius je bil v baročni Ljubljani tako priljubljen, da je Mayr njegovo filozofijo celo ponatisnil pod Valvasorjevim vplivom v Ljubljani leta 1682; ohranila se je tako v Erbergovi dolski knjižnici kot v Valvasorjevi zbirki, ki je danes v Zagrebu.

Terpin je svoj izvod Boethiusove Aritmetike privezal pred Vögelinovo izdajo Evklidove

9 Schönleben, 1668/1762, 337.

10 Katalog z dne 1. 3. 1775. (Verzeichnis der vom Feuer geretteten Bücher des gewesten Collegii S. J. NUK. Rokopisni oddelek. 31/83, številka 636)

11 Rokopis 651 v knjižnici Beinecke univerze Yale.

12 Gspan, Badalić, 1957, 118.

13 Terpin, 1655, 15^f; Simoniti, 1974, 20.

14 Košir, 2001, 175.

15 *Justinus cum Notis variorum*; Justinus Oder 44. Bucher der Geschichts= Beschreibung Justini. (Mayr, 1678, 79, 113)

Naslovnica pesnitve Rimljanke Falconija Proba.

geometrije; obe sta bili med najstarejšimi matematičnimi tiski pri nas. Naslednja v privezu je bila anonimna inkunabula (1486) o malce medicinsko obarvani "znanosti" vedeževanja (*chiromantia*), z lepo okrašenimi začetnicami kot pri Boethiusovi Aritmetiki, za njo pa Scotova fiziologija. Na koncu sta bili privezani delo, pripisano slovitemu Seneki mlajšemu, o pomoči nenadnim težavam, in nedatirano razglabljanje o apokrifnem pesništvu Rimljanke Falconije Proba. Domnevno Senekovo delo je imelo velik vpliv v Evropi, predvsem na elizabetinsko Anglijo. Falconia je uporabila 694 Vergilovih vrstic in povzela biblično pripoved od stvarjenja do Jezusovega vnebovohoda. Bila je kristjanka, poročena z rimskim prefektom Clodiusom Celsinusom Adelpusom; kljub temu pa je njeno edino ohranjeno pesnitev *Cento virgilianus* papež Gelasius razglasil za apokrifno, čeravno ne heretično, in prepovedal njeno javno branje.

Vsekakor je Terpin v eno knjigo združil šest dokaj različnih del podobnih formatov predvsem zato, da bi znižal račun pri knjigovezu. Podobno je delal Valvasor in

celo veliko bogatejši deželni glavar grof Volf Engelbert Turjaški.

Terpin je v gornjegrajski knjižnici skrbel za več temeljnih del dunajskih humanističnih mislecev cesarja Maksimilijana I., ob Vögelinu tudi Reische.¹⁶ Vögelin iz Heilbronna je pod vplivom dunajskih humanistov objavil razmeroma standardno izdajo s predpostavkami o vzporednicah (28) in trikotnikih (8) v prvem delu, definicijami kroga v drugem delu, šestimi predpostavkami o sorazmernosti v tretjem delu in tako vse do dobro natisnjenih geometrijskih skic na koncu knjige.

Vögelin je bil učenec Tannstetterja na Dunaju, tako kot njegov starejši sodelavec Andrej Perlah, pomemben štajerski astronom slovenskega rodu. Tannstetter je predaval matematiko, astronomijo in astrologijo, na filozofski in medicinski fakulteti. Po letu 1508 je vodil *Collegium poetarum et mathematicorum*, ki ga je Celtis ustanovil leta 1501/1502 na Dunaju, in sicer pod vplivom humanističnih idej; to je bila prva akademija znanosti v Svetem rimskem cesarstvu "germanske narodnosti", z dvema katedrama za matematiko ter drugima dvema za poezijo in retoriko. Cesar Maksimilijan I. je Tannstetterja celo povišal v plemiča;

16 Terpin, 1655, 16^f; Simoniti, 1974, 31.

splačalo se je biti matematik. Maksimilijan I. je bil mecen znanstvenikov, monarh, celo pravi raziskovalec; odličen predhodnik svojih bolj znanih naslednikov, cesarjev Karla V. in Rudolfa II.

Tannstetter je kot magister predaval v Ingolstadt, nato pa se je uveljavil kot učenec Andreasa Stiboriusa na dunajski univerzi. Leta 1514 je na Dunaju objavil svoje prvo delo o Purbachovih (Peurbach) tabelah mrkov, Regiomontanusovem primarnem gibalni in zgodovini matematike na dunajski univerzi. Dunajski profesor Purbach je bil med najbolj vpriljubljenimi astronomskimi pisci na Kranjskem.

Leta 1523 je Tannstetter objavil različna mnenja glede potopa; delo je poneslo njegov sloves po vsej Evropi. Izdeloval je zidne koledarje za lokalne uporabnike z astrološkimi informacijami in *iudicia*, ki pa se večinoma niso ohranile razen *Iudicium astronomicum anni MDXIX ad ... Matheaum ... Cardinalem Gurcnsem ...* (1519) s posvetilom krškemu kardinalu Mateju in Tyfernus-Pruglovo pesmijo. Avguštin Tyfernus Prugl je bil humanist, zbiralec rimskih napisov in arhitekt. Med letoma 1513-1519 je bil kancler dunajskega škofa, Ljubljčan Jurija Sladkonje, in mu je na Dunaju zgradil škofijski dvorec. Tyfernus je približno leta 1515 vzel k sebi na Dunaj rojaka Luko iz Dobropolja, poznejšega profesorja dunajske univerze in spremljevalca vipavskega diplomata Žige Herbersteina.¹⁷ Vrh slovenskih izobražencev s tedanjega humanističnega Dunaja je dopolnil Perlah, ki je na poti k uspehu začel po tedanjih navadah prepisovati in prirejati tuja dela. Večinoma jih je posvečal svojemu zaščitniku Sladkonji. Žal v Ljubljani ohranjena Perlahova astronomska dela nimajo ekslibrisov, ki bi nam povedali, kdo so bili njegovi zgodnji bralci na Kranjskem in koliko Perlahovih knjig je šlo skozi Terpinove knjižničarske roke v Gornjem Gradu.

Terpin je ob svoja Boethiusa in Vögelina privezal še prvi natis Scotovega dela, ki so mu sledili številni ponatise. Michael Scot je bil eden najpomembnejših nadaljevalcev prevajalskega dela Hermana Koroškega. Drug za drugim sta prevajala v Toledo, ki je imel ugoden položaj kot stičišče arabske in latinske kulture. Scot je tam 18. avgusta 1217 končal prevod *In astrologia*, astronomske knjige *Kitab fi l-hai'a (Kitab-al-Hay'ah)* vodilnega arabskega učenjaka Alpetragiusa, ki je v tistem času prav tako živel na Iberskem polotoku in skušal izboljšati Ptolemajev planetarni sistem, vendar znotraj Aristotelovih popolnih krogov; po njem danes imenujemo krater na Luni.

Scot je naslednja tri leta prevajal Aristotela iz arabščine. V službi papeža se je preselil v Bologno, kjer je bil imenovan za irskega škofa (31. 5. 1224), tri leta pozneje pa je postal dvorni astrolog cesarja Friderika II., kralja obeh Sicilij. Najbolj pa se je proslavil s prevajanjem Averroesovih komentarjev Aristotela po Friderikovem naročilu. Gornjegrajska knjižnica je imela vsaj še dve drugi Averroesovi deli, medtem ko je Schönleben popisal dela številnih averroistov, knjig njihovega učitelja pa ne.

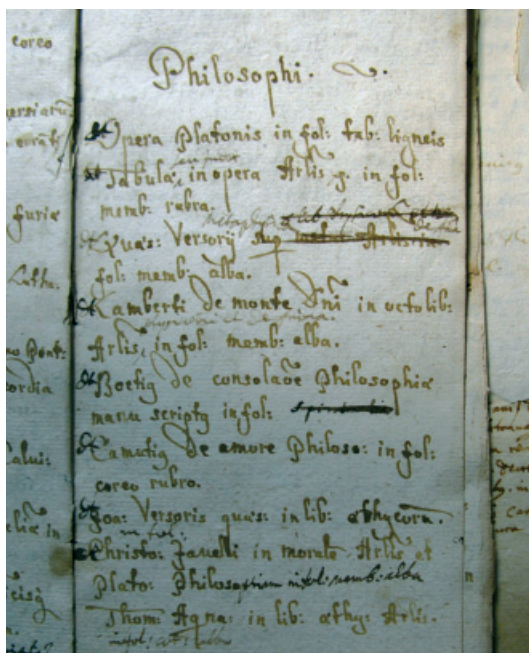
Terpinov izvod knjige *Liber Physiognominae (De secretis naturae)* je bil zadnji od treh delov Scotove *Liber Introductionis*. Šlo je za samostojno enoto, ki jo je Scot uredil po Friderikovem naročilu po letu 1228, do leta 1500 pa so jo ponatisnili najmanj dvajsetkrat. Prva dva dela knjige sta obravnavala astronomijo, astrologijo, meteorologijo, medicino in glasbo, njen tretji del *Liber Physiognominae* pa kolero, ženske in druge bolezni, spolnost,

17 Ob bakalavreatu leta 1562 je Gašper Žitnik objavil posmrtni govor Luki iz Dobropolja. (SBL, 1: 314; 4: 264, 976)

nosečnost, embriologijo ter fiziognomijo. S preštevanjem členkov na prstih je "dokazoval", da človek lahko živi največ 140 let, ribam pa je privoščil zgolj starost 120 pomladi. Primerjal je razlike v zdravju in boleznih pri različnih narodih, tudi Slovanih, čeprav naših dežel verjetno ni osebno obiskal.

Terpinov seznam gornjegrajskih knjig

Pet let po vpisu svojega ekslibrisa v Boethiusovo knjigo je Terpin (1655) kot generalni vikar na začetku svoje nove službe sestavil seznam 994 del Gornjegrajske škofovske knjižnice, pri čemer ni upošteval številnih adligatov. Ta seznam je najstarejši ohranjeni katalog kakšne knjižnice na Slovenskem, če izvzamemo popise nekaterih slovenskih protestantskih zbirk.¹⁸ Malo po Terpinu je Schönleben začel popisovati ljubljansko knjižnico deželnega glavarja Volfa Engelberta Turjaškega, vendar se je njegov katalog ohranil le v dopolnjenem prepisu iz leta 1762 (na 431 straneh).¹⁹ Schönleben in Terpin sta skoraj sočasno (leta 1654) nastopila službi stolnega dekana oziroma generalnega vikarja, v tesnem sodelovanju ob skupnih prizadevanjih do Schönlebnevega odhoda za naddiakona v Ribnico dne 3. 12. 1669. Terpin je Schönlebna dne 12. 7. 1668 priporočil za menseskega župnika,²⁰ tako da sta gotovo sodelovala tudi kot knjižničarja. Terpin je svoj katalog na 24 folijih razdelil med petnajst vsebinskih razdelkov, brez navedb številnih privezov v posameznih enotah. Medtem ko je

Naslovna stran filozofskih knjig Terpinovega kataloga.

Schönleben znotraj posameznih enot razvrščal knjige po abecedi imen njihovih piscev, pa se Terpin ni držal nobenega drugega reda, razen domnevne razporeditve knjig na policah. Med jezuitskimi knjigami je Terpin popisal predvsem učbenike iz Coimbre, zgodovino reda, ki jo je po nalogu generala Aquavive začel sestavljati Orlandini v Rimu, in dela kardinala Toleda, ki jih imel tudi deželni glavar Volf Engelbert Turjaški. Schönleben je v svoj katalog vnesel dobrih trikrat več enot od Terpina in jih razdelil na osemnajst področij (razredov), medtem ko jih pri Terpinu naštejemo le petnajst. Oba sta začela popis s teologijo, vendar je Terpin medicino in filozofijo postavil vmes, med bogoslovna področja, Schönleben pa se je približal danes bolj domači delitvi na bogoslovna, humanistična, prirodoslovna in umetniška dela. Dodatna področja, ki jih Terpin ni upošteval, so bila povezana z matematično-teh-

18 Simoniti, 1974, 17.

19 Radics, 1878, 14.

20 Simončič, 1927, 77.

ničnimi vedami, Schönleben pa je po drugi strani manj razčlenil bogoslovne vsebine. Oboje je seveda pričakovano glede na značaja obeh knjižnic. Terpin je popisal sorazmerno malo medicinskih, splošno zgodovinskih ali političnih knjig, medtem ko je imel na razpolago presenetljivo veliko filozofskih spisov. V tej razpravi se bomo posvetili predvsem prirodoslovnemu delu gornjegrajske knjižnice, ki ga pokrivata Terpinova razdelka filozofije in medicine, zaradi spremenjenih kriterijev v preteklih stoletjih pa deloma celo zadnji vpisi k splošni zgodovini.

Gornjegrajsko zbirko некоč protestantskih knjig so dopolnili s knjigami ustanovitelja Gornjegrajske knjižnice škofa Hrena, njegovega strica G. Žitnika, drugih ljubljanskih škofov²¹ in sina ljubljanskega škofa Seebacha. Gornjegrajske knjige so leta 1798 v štirih zabojih brez seznama²² prešle v Wildovo ljubljansko licejsko knjižnico, današnji NUK. Duplikate so manj kot pol stoletja prej predali Semeniški knjižnici.²³

Knjige kranjskih protestantov v Terpinovi oskrbi

V gornjegrajsko postojanko so prenesli številna dela iz knjižnice protestantskih stanov, kjer je bila med drugim zbrana zapuščina protestantskih šolnikov Ljubljančana Lenarta, njegovega sina Samuela Budina in 274 knjig Primoža, pozneje Felicijana Trubarja. P. Trubar je po prodaji svoje ljubljanske hiše leta 1569 skrinjo s knjigami podaril kranjski "deželi in cerkvi" kot osnovo za stanovsko knjižnico ali celo prvo javno knjižnico na slovenskih tleh, Deželni stanovi pa so knjižnico še dopolnjevali. Felicijan je knjige dokončno oddal deželnim stanovom kmalu po letu 1591.²⁴ Del knjižnice protestantskih stanov so predali jezuitom leta 1604 in 1616/17,²⁵ drugi del pa ob istem času Gornjegrajski škofovski južnoštajerski knjižnici.²⁶ Filip Kobencel, brat Janeza Rafaela, deželni vicedom in od spomladi leta 1602 član stalne protireformacijske komisije, je leta 1604 posredoval pri predaji luteranskih knjig jezuitom potem ko so jih deželni stanovi v sodih neuspešno poskusili pretihotapiti v protestantske nemške dežele. Nadobudni Kobencel je nekaj posebno nerodnih knjig v preveliki vnemi kar zažgal.

Ne vemo ali so večino некоč P. Trubarjevih knjig izročili jezuitom ali pa v Gornji Grad. V obeh primerih so knjige danes v NUKu. V prvem primeru jih je nekaj lahko zgorelo leta 1774, v drugem primeru pa si jih predali Wildu v licejsko knjižnico četrto stoletja po požaru.²⁷ Vsekakor je vsaj Dalmatinova Biblija s P. Trubarjevim lastniškim vpisom danes v knjižnici Frančiškanskega samostana pri ljubljanskem Tromostovju.²⁸ Nekatera knjige ljubljanskih protestantov so v NUK prišle preko samostana ljubljanskih avguštincev-eremitov ali celo preko knjižnice Žige Zoisa,²⁹ kar očitno pomeni, da je marsikatera vendarle ušla budnemu očesu oblasti.

21 Smolik, 1980, 61; Simoniti, 1974, 28.

22 Simoniti, 1974, 24; Stefan, 1907, 43.

23 Simoniti, 1974, 24.

24 Simoniti, 1974, 25; AS, Stanovski arhiv, Fascikel 54/7, snopič 2, strani 403-415.

25 Simoniti, 1974, 28, 46.

26 Simoniti, 1974, 25.

27 Simoniti, 1974, 24.

28 Sporočilo mag. Jasne Hrovat, Rokopisni oddelek NUKa, 14. 12. 2006.

29 Simoniti, 1974, 26, 29.

Gospa Slovnica vodi študenta skozi hišo znanja. (Reisch, 1508)

Terpin je v Gornjem Gradu urejeval nekdanje knjige ravnatelja stanovske šole v Ljubljani Lenarta Budina, med njimi filozofijo Gregoriusa Reischea vezano v lesene platnice.³⁰ Reisch si je služil kruh kot spovednik cesarja Maksimilijana I. in prior pri sv. Janezu Krstniku v Freiburgu v Breisgauu. Obravnaval je aritmetiko, glasbo, arhitekturo, perspektivo in astronomijo ob odličnih risbah pod Dürerjevimi vplivom; prvi je dal tiskati skico človeškega očesa. Na začetku poglavja o astronomiji je narisal bradatega Ptolemaja med meritvami s kvadrantom, k razlagi principov astronomije pa je dodal skici poteka mrkov in viziranja stolpa z ladje, ki je plula po morju. Pod naslovom *Typus grammatio* je narisal gospo Slovnico, ki vodi učenca po poti znanja skozi 5nadstropno hišo. Na tretjem nadstropju je čakala logika, na četrtem fizika z moralnimi nauki, na najvišjem petem pa bogoslovje z metafiziko.

Med nekoč Budinovimi knjigami v Terpinovem popisu je bilo tudi delo protestanta Schegka,³¹ ki je objavil številna dela o Aristotelu. Volf Engelbert Turjaški je nabavil njegovo knjigo o logiki v poznem ponatisu iz leta 1670, imel pa je tudi Schegkovega Aristotela v ponatisu iz leta 1556.³² Obe deli sta bili natisnjeni v Tübingenu, kjer je bil Schegk profesor filozofije in med letoma 1553-1577 medicine kot vodilni zagovornik Aristotela na Nemškem. Pomagal je celo pri prevajanju Diofantovih matematičnih del, pri čemer je bilo njegovo znanje latinščine morda še pomembnejše od matematične podkovanosti. Leta 1554 je Schegk objavil najboljšo komentirano zbirko Galenovih del. Njegovi deli o Aristotelovi Filozofiji narave (1538) in Fiziki (1538) hrani NUK v skupni vezavi.

Med Budinovo zapuščino v Gornjem Gradu je bila še aritmetika Nicolausa Medlerja,³³ ki je po študiju v Erfurtu in Wittembergu (1522) predaval v Egerju in Hofu, dokler ga ni kralj, poznejši cesar Ferdinand I., pregnal zaradi protestantske vere (1531). Leta 1535 je doktoriral iz bogoslovja v Wittenbergu in se povezal z Lutrom, glede matematičnih in astroloških vprašanj pa z Melanchthonom. Zato je prvotni lastnik Gašpar (Joachim) Nastran³⁴ ali za njim Budina privezal Medlerjevo Aritmetiko ob Melanchthonovo Dialektiko. V času objave Aritmetike je bil Medler superintendent mesta Braunschweig. Terpin je leta 1655 popisal številna Melanchthonova dela,³⁵ še več pa je bilo spisov Erazma Rotterdamskega,³⁶ pa tudi Aristofana,³⁷ Horacija,³⁸ Homerja,³⁹ Petrarke,⁴⁰ Frischlinovega nasprotnika Martina Crusiusa⁴¹ in Cicerona.⁴²

30 Terpin, 1655, 16^f; Simoniti, 1974, 31.

31 Simoniti, 1974, 32.

32 Schönleben, 1668/1762, 342.

33 Nekoč Budinova last, je Medlerjeva aritmetika kot duplikat iz Gornjegrajske prešla v Semeniško knjižnico kmalu po letu 1750. Je adligat Melanchthonovega *Erotemata dialectices* (Wittembergae, 1553, SK- Y VIII. 9) (Simoniti, 1974, 24, 46). Budina je z Medlerjevo računico učil prvih matematičnih modrosti svoje ljubljanske dijake.

34 Ekslibris-beležka: *Hunc librum habeo ab organista Lynzcensi (Gaspar, Joachium) Nastran.* (SBL, 2: 193; Simoniti, 1974, 46).

35 Terpin, 1655, 23^v, 24^v.

36 Terpin, 1655, 22^f, 23^f, 23^v, 24^v.

37 Terpin, 1655, 23^f, 23^v.

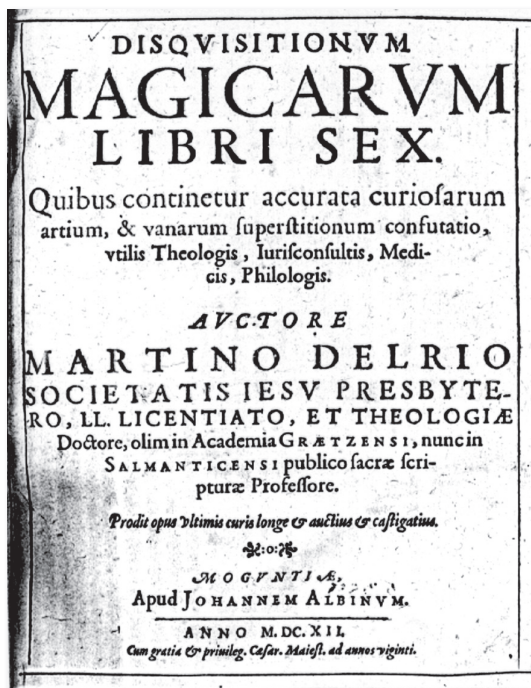
38 Terpin, 1655, 23^f.

39 Terpin, 1655, 22^v.

40 Terpin, 1655, 22^v.

41 Terpin, 1655, 22^v.

42 Terpin, 1655, 22^f.

Naslovnica Del Riovega dela, ki ga je Terpin s pridom uporabljal.

na univerzo v Tübingenu, vendar je leta 1578 umrl, tako da so družinske knjige ostale v Ljubljani.

Terpin je popisal kar dve zbirki komentarjev Plinijeve astronomije, ki ju je sestavil protestant Jakob Ziegler, potujoči renesančni geograf in kartograf. Ziegler je študiral v Ingolstadt in nekaj časa služil na dvoru papeža Leona X., preden se je spreobrnil med protestante. Nekaj časa je poučeval na Dunaju, zadnjih pet let pa je bival v hiši škofa Passaua, Wolfganga Salma. Svoje poglavitno geografsko delo je leta 1532 objavil v Strasbourgu, vendar le-tega Terpin ni popisal.

Terpin proti čarovništvu

Terpin je v Gornjegrajski knjižnici popisal obsežna Del Riova navodila za sojenje čarovnic, ki jih je pozneje upošteval tudi gorenjski alkimist Janez Friderik Rain s Strmola pri Cerkljah blizu Kranja. Jezuit Del Rio je objavil tri dele, vsakega s po dvema knjigama; skupaj so presegli osemsto, v stoletje poznejših dopolnjenih izdajah pa so dosegli kar 1221 strani. Prva izdaja je izšla v Louvainu leta 1599, do leta 1747 pa so Del Riovo poglavitno delo ponatisnili več kot dvajsetkrat; po smrti so tiskali tudi krajše inačice v štirih knjigah. Mogočen spis je postal domala tako slaven kot nad štirideset izdaj veliko ostrejšega Kladiva čarovnic (*Malleus Maleficarum*), ki sta ga leta 1486 prvič objavila dominikanski provincial za Zgornjo Nemčijo Jacob Sprenger iz Kölna in inkvizitor dominikancev Heinrich Kramer, imenovan Institoris. Avguštinci so imeli pri sv. Jožefu v Ljubljani Kladivo čarovnic v leydenski izdaji iz

Dobre knjige ljubljanskih protestantov tako požigom navkljub niso prav vse šle v nič, temveč so raje obogatile knjižnice njihovih katoliških nasprotnikov. Ljubljanski protestanti so kupovali knjige pod vplivom svojih varuhov iz najpomembnejših kranjskih družin, ki so tudi sami imeli odlične zbirke. Lenartov sin Samuel Budina je bil med avgustom 1563 in decembrom 1568 domači učitelj stricev Volfa Engelberta Turjaškega v Padovi in Žužemberku. S. Budina je dne 15. 6. 1558 dobil Tiffernovo štipendijo v Tübingenu. Magistriral je dne 1. 8. 1565 in promoviral kot deveti za najboljšim prvim kandidatom N. Frischlinom; le-ta je pozneje leta 1582 nadomestil njegovega očeta L. Budino in Bohoriča kot rektor ljubljanske stanovske šole. S. Budina je z Janezom Turjaškim odšel dne 20. 6. 1567 na padovsko filozofsko fakulteto, dne 12. 12. 1568 pa sta se skupaj z Jurijem Khislom vpisala na pravo v Padovi. Njegov brat Blasius Budina se je 11. 2. 1572 in 1577 vpisal

leta 1669, ki je bila že skoraj trideseti ponatis v latinskem jeziku. Znamenito in obenem zloglasno Kladivo je uporabljal tudi Terpinov mlajši sodobnik, strogi kranjski krvni sodnik, astronom in glasbeni vodja ljubljanskega jezuitskega gledališča Janez Jurij Hočevar, član Akademije operozov z imenom *Candidus*.⁴³

Del Rio je okoli naslovnice dal pri prvih izdajah gravirati enajst slik izгона iz raja. V prvi knjigi je opisal naravno in umetno magijo, v drugi demonsko magijo, v tretji opazovanje slabega, v četrti prerokbe in vedeževanja, v peti pravni in kriminalni pregon v obliki pravil za sodnike ter končno v šesti uradna pričevanja in vlogo spovednika. Pripovedoval je o magiji, alkimiji, čarovništvu, napovedovanju prihodnosti in duhovih. Kot izkušen tožilec je povzel navodila za sodnike v procesih proti čarovništvu. Ni bil posebno spravljen do paranormalnih pojavov in je obsojal tako magijo, kot astrologijo. Verjel je v hudičev vpliv na ženske čez več metrov razdalje, v magične reči in posebne lastnosti dvojčic. Skupaj z drugim jezuitom Nierembergom (1633) je veljal za avtoriteto pri preganjanju čarovnic in astrologov tudi zato, ker sta k perečemu baročnemu problemu škodljivega čaranja pristopala, kolikor se je dalo, s prirodoslovne plati. Po drugi strani je bila njuna kritika alkimije primerljiva z ostrim zavračanjem stoletje starejših Sprengerja in Kramerja.

Del Riov traktat o čarovnicah je temeljil na delu Jeana Bodina *De la Demonomanie*.⁴⁴ Bodinove knjige o filozofiji zgodovine tedanjih političnih zapletov so hranili mnogi kranjski plemiči: deželni glavar Volf Turjaški, poštni mojster Volf Sigmund baron Stroblhoff (Strobl) na Bokalcah, pravnik Franz Karl pl. Schwiz in Maksimilijan Anton baron Taufferer s Turna pri Višnji Gori.⁴⁵ Bodin je študiral v Parizu pri protestantu Petrusu Ramusu; kot profesor rimskega prava je predaval v Toulousu, dokler se ni leta 1562 posvetil dokaj neuspešni odvetniški pisarni v Parizu.⁴⁶

Del Rio je bil rojen v družini španskega plemiča na tedaj španskem Nizozemskem. Študiral je v Parizu in pri Valeriusu v Louvainu (Leuven) klasično literaturo, hebrejščino, kaldejščino, ob njih pa še sodobne jezike. Valerius je objavljaj tudi astronomske knjige proti gibanju Zemlje, njegovo dialektiko pa je Volf Turjaški uvrstil v svojo ljubljansko knjižnico.⁴⁷

Del Rio je kot devetnajstletnik objavil Senekova dela, pet let pozneje pa je postal namestnik kanclerja in državni tožilec v tedaj španskem Brabantu. Doktoriral je iz prava v Salamanki leta 1574 in si tako dobil znanje za svoje poznejše pisanje. Leta 1580 je državno službo zamenjal za jezuitski talar in od leta 1589 do leta 1604 poučeval filozofijo, moralno teologijo in svete spise na jezuitskih šolah v mestu Douai, 30 km južno od Lilla, v Zürichu, Mainzu, Leuvenu, v času Terpinovega rojstva med letoma 1600-1603 pa v Gradcu kot profesor stare zaveze in dekan teološke fakultete.⁴⁸ Njegov vpliv v Gradcu kot prestolnici Notranje Avstrije je bil dovolj močan, da je zajel cel rod mlajšega Kranjca Terpina.

Lahko si mislimo, kako so ljubljanski baročni škofje in vikarji Del Riove pravniške nasvete dejansko s pridom uporabljali pri presojanju domnevnih čarovnikov med duhovniki, medtem ko so uboge kranjske coprnice skupaj s svojimi nesrečnimi prijatelji spadale pod

43 Košir, 2001, 138, 172, 184.

44 Košir, 2001, 141.

45 Štuhec, 1995, 96-97; Sotheby's, 1982, 22.

46 Blair, 1997, 9, 24.

47 Schönleben, 1668/1762, 339.

48 Kronos, 1886, 579; Štuhec, 1995, 92; Lukács, 1978.

Volfa Engelberti Turjaškega graščakom, naj svoje podložnike napotijo v Mošnje k zasljanju župnika Novaka, podpisano 22. 2. 1669.

Handwritten Latin text in a highly decorative, cursive script. The text is addressed to 'Volfa Engelberti Turjaškega graščakom' and contains instructions regarding the appointment of a priest for the parish of Novak. The date '22. 2. 1669' is clearly visible at the bottom right of the document.

Pismo deželnega glavarja grofa Volfa Engelberta Turjaškega graščakom, naj svoje podložnike napotijo v Mošnje k zasljanju župnika Novaka, podpisano 22. 2. 1669. (Volc, 1944, 58)

Handwritten Latin text, likely a petition or a letter from the parish of Novak. The text is written in a cursive script and appears to be a request or a report related to the church's affairs.

Handwritten Latin text, likely a letter or a document from the Bishop of Ljubljana. The text is written in a cursive script and appears to be a response or a decision regarding the petition from the parish of Novak.

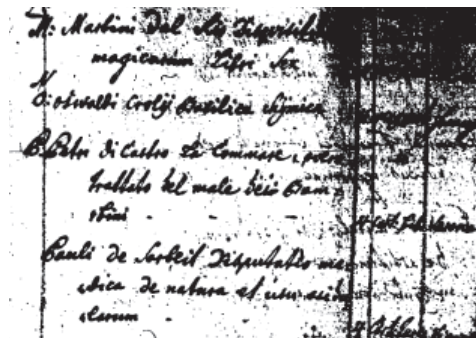
Terpinovo pismo faranom Mošenj, ki je bilo v cerkvi prebrano na prvo postno nedeljo leta 1670. (Volc, 1944, 60)

Navodila ljubljanskega škofa Rabatte za Terpina z dne 12. 2. 1669, kako naj skliče škofijski konzistorij v zvezi z domnevnim čarovništvom župnika Novaka. (Volc, 1944, 57)

strožje krvavo posvetno sodstvo. Celó sam Terpin je pristavil svoj lonček, ko je med letoma 1668-1671 v času škofa Rabatte in deželnega glavarja Volfa Turjaškega vodil preiskavo o čarovništvu mošenjskega župnika Andreja Novaka. Škofja Loka je bila tisti čas poglavitno gorenjsko središče čarovniških procesov, kjer je krvni sodnik Hans Florjančič leta 1652 dal sežgati dve ženski, že po Novakovi oprostitvi pa je leta 1676 Hočevarjev predhodnik Samberger vodil škofjeloški proces proti čaravnici. Tako je bilo vzdušje močno zaostreno in je kar napovedovalo Novakove težave na sosednjem Radovljiškem; seveda kot cerkvena oseba obtožena čarovništva ni spadal pod deželsko, temveč pod ljubljansko škofijsko sodišče.⁴⁹

V času prvih škofjeloških čarovniških procesov je bil Novak sedem let duhovnik v Škofji Loki, nato pa nad trideset let v Mošnjah. Terpin je razmere zelo dobro poznal, saj je bil že leta 1647 imenovan za komisarja (dekana) in je po škofovem pooblastilu ali v spremstvu svojega predhodnika generalnega vikarja Marka Dolinarja hodil na vizitacije še posebej na hrvaško mejo ob Sotli.⁵⁰ Spor z ljubljansko oblastjo je izbruhnil že poleti 1661, ko Novak ni pričakal škofa Buchheima in Terpina v Radovljici, čeravno je Terpin vizitacijo oznanil že med pridigo v Kropi in je Novaku prihod visokih gostov celo pisno napovedal. Ob Terpinovi in Rabattovi vizitaciji po vseh škofiji napovedani v slovenskem jeziku dne 20. 4. 1665 se ni godilo veliko bolje, zato se je Kranjčan Novak mnogim zameril. Treba je bilo samo počakati priložnosti, ki ga bo spravila z dežja pod kap. Marina Slapar ga je leta 1668 pred kranjskim sodiščem obtožila čarovništva, čeprav jo izsiljena lažna izjava sploh ni rešila gorečih zubljev. Obtožba se je resda kmalu izkazala za boso, kljub temu pa je radovljiški graščak Oton Henrik Thurn Valsassina ročno zaprl Novaka; izpustil ga je komaj po ostrem Rabattovem posredovanju. Seveda pa cerkvene oblasti vedno bolj nepričljubljenega Novaka cesarski postavi navkljub niso mogle ščititi v nedogled. Terpin je prepovedal Novaku opravljanje cerkvenih opravil; poklical ga je na odmevno sojenje v Ljubljano, saj so ga škodljivega čaranja tožili farani iz Terpinove domače Selske doline in mnogi drugi. Del Riova navodila to pot niso prav nič pomagala, saj kljub dolgoletnemu prebivanju v Gradcu le ni mogel predvideti vseh čeri prezapletene lokalne politike na Kranjskem. Terpin je hočeš-nočeš moral Novaka dne 7. 3. 1669 oprostiti, o zapletih pa je pisno poročal v slovenščini dne 17. 10. 1671.⁵¹

Terpin seveda ni edini med Kranjci uporabljal Del Riovih navodil. Adam pl. Valvasor, stric slovitega Janeza Vajkarda Valvasorja, se je doma v Mediji, Zavrhu in Ljubljani⁵² postavljal z Del Riovo knjigo, medtem ko je Janez Vajkard Valvasor kupil poznejšo izdajo (1679) in bral tako zagovornike kot nasprotnike čarovniških procesov.⁵³ Drugo izdajo Del Ria (1603) je kupil še Kranjec Martin Adam Khunstll (Kunstelj) leta 1646.⁵⁴ Za nekoč Martinov izvod Del Ria je Terpin skrbel v Gornjem Gradu in . vanj leta 1655 pod Martinov dodal še nedatiran lastniški vpis škofijske knjižnice. Knjiga je imela trdne platnice folio formata opremljene z žlahtnim dvojnim kovinskim zaklepom. Njen obseg in obrabljenost

Popis Del Riovega dela med medicinskimi knjigami v knjižnici deželnega glavarja Volfa Engelberta Turjaškega (Dunaj, Minoritenplatz 1, Haus-, Hof- und Staats-archiv, Dep. Fürstlich Auerspergsches Archiv, VII Laibach, A 14/4 conv. 1 Laibach-Fürstenhof 1729-1895, prepis kataloga 1668 iz leta 1762, stran 318)

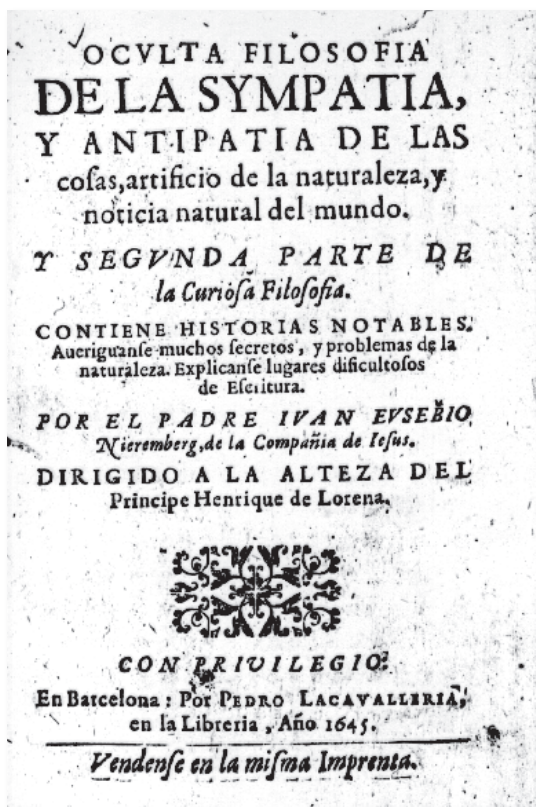
50 Smolik, 1980, 61.

51 Smolik, 1980, 61; Smolik, 2003; Volc, 1944, 55-61; Adam, Sinobad, 2004, 2; Košir, 2001, 195.

52 Zapuščinski inventar iz leta 1625. (Reisp, 1983, 62)

53 Košir, 2001, 184.

54 Marko Adam Kunstl pl. Baumgarten († 1693) je leta 1684 postal baron Billichgrätz po Polhovem Gradcu, ki ga je kupil leta 1658. (SBL, 2: 434)

Naslovnica Nierembergove knjige, ki jo je hranil Volf Turjaški v Ljubljani.

coprnice razmišljali tudi z jezuitskih stališč; le-ta so bila sorazmerno blaga pod vplivom kritik baročnih čarovniških procesov jezuita Tannerja (*Universa Theologia scholastica*, Ingolstadt 1627) in njegovega naslednika Speeja s *Cautio criminalis seu de processibus contra sagas* (1631) kot nasprotje *Malleus Maleficarum* z verskega stališča vključno z izpostavljanjem podkupljivosti v postopkih.⁵⁷ Spee je analiziral napake čarovniškega procesa v Freiburgu (1603), umrl pa je od kuge v Trierju. Tanner je bil 34 let profesorja teologije v Münchnu, Ingolstadt, Dilingerju, Pragi in Dunaju. Leta 1627 je postal kancler univerze v Pragi. Od jezuita Ch. Scheinerja je dobil mikroskop za opazovanje insektov, po njem pa se imenuje tudi krater na Luni.

Kranjci so kupovali knjige Tannerja in Speeja v domači Mayrovi knjigarni,⁵⁸ čeravno sodnik Hočevar gotovo ni bil navdušen nad njunimi mnenji.

K priljubljenosti Del Riovega protičarovniškega priročnika v naših krajih je pripomoglo

55 Sotheby's, 1982, 84; Sotheby's, 1983, 160; Schönleben, 1668/1762, 318.

56 Košir, 2001, 147-148.

57 Košir, 2001, 145, 187.

58 *Tanneri Societatis Jesu usque ad sanguinis de vitae prosusionem militans contra hereticos*; Spee. *Truss Nachtigal*; Spee. *Guldenes Tugendbuch*. (Mayr, 1678, 20, 105)

nazorno kažeta Terpinovo pogosto praktično uporabo. Rokopisne opombe s črnilom pri nepaginiranem kazalu na koncu 276 strani dolgega prvega dela knjige poudarjajo, da se kazalo nanaša zgolj na vsebino prvega dela.

Volfov knjižničar Schönleben je ponatis Del Ria iz leta 1657 vpisal h knjigam o medicini, dve Volfovi starejši izdaji Del Ria iz leta 1603 pa je zapisal drugam.⁵⁵ Schönlebnovo povezovanje Del Riovega dela z medicinskimi, kemijskimi in drugimi naravoslovnimi deli ni bilo povsem zgrešeno, saj je Del Rio kot jezuit k problemu čarovništva pristopal predvsem z naravoslovne plati. Kot kranjski deželni glavar v Terpinovi dobi med letoma 1638-1673 je Volf Turjaški moral dobro poznati čeri čarovniških procesov, ki so sicer pri nas dosegli višek šele po njegovi smrti,⁵⁶ odtod kar trije izvodi Del Riovega dela v njegovi ljubljanski palači, kjer jih je gotovo uporabljal tudi po uradni dolžnosti.

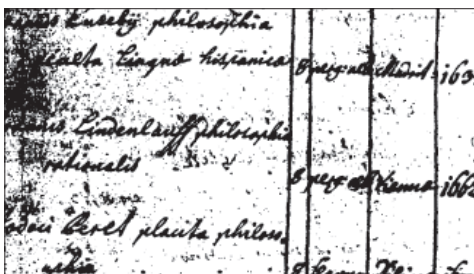
Številnost Del Riovih knjig pri Volfu, Terpinu, Valvasorju in drugih Kranjcih na vodilnih upravnih, duhovnih in vojaških položajih kaže, da so pri nas o problemu

Del Riovo sodelovanje s Santinusom, ki je bil leta 1601 knjižničar jezuitskega kolegija v Ljubljani. Santinus je leta 1604, malo po koncu službe v Ljubljani, objavil dva prispevka k delu Del Ria.⁵⁹ Santinus je bil med letoma 1608-1618 profesor filozofije in teologije v Gradcu, v času Terpinovega študija med letoma 1620-1622 kancler prav tam, pozneje pa rektor v Pragi in Lvovu. Pozneje je pisal Kircherju v Rim o alkimiji, ki je oba močno privlačila.

Ob Del Riu je bil na Kranjskem priljubljen tudi njegov stanovski kolega jezuit Juan Eusebio Nieremberg, ki ga je bral celo Terpinu nadrejeni škof Jožef Rabatta. Rabatta je zbral dobro knjižnico, v kateri je med drugim hranil pastoralna dela svojega stolnega dekana Schönlebna (1668), ki ga je Terpin spodbujal k pisanju slovenskega evangelija (1672); to je bila prva tiskana slovenska knjiga po 57 letih "suše" izza pregona protestantov.⁶⁰

Škof Rabatta je trideset let po izdaji nabavil Nierembergovo delo o bogoslovju in duhovnosti iz leta 1642. Na naslovnico Nierembergove knjige je dal vpisati svoj ekslibris v Gornjegrajski škofovski južnoštajerski knjižnici, ki jo je Filip Terpin prvič katalogiziral slabo desetletje pred Rabattovim prevzemom škofovskega položaja in je najbrž kar sproti nadaljeval z vpisovanjem novega gradiva. Rabatta je Nieremberga osebno spoznal v Španiji, kamor je prijadral dne 21. 10. 1643; oba sta se gibala v najvišjih krogih kraljevega dvora. Septembra 1644 je Rabatta v Flandriji imel priložnost iz prve roke spoznati delo sicer že pokojnega Del Ria. Od leta 1645 je likal svojo izobrazbo na dunajskem dvoru kot poveljnik osebne straže prestolonaslednika Ferdinanda IV. v sodelovanju z Ferdinandovim višjim dvornim mojs-trom, Volfovim mlajšim bratom Janezom Vajkardom Turjaškim. Jožef Rabatta je imel že vsaj od leta 1681 graščino Wildhaus (Viltuš) v selniški župniji sv. Marjete ob Dravi na Štajerskem,⁶¹ ki jo je družina obdržala do konca 18. stoletja.

Juan Eusebio Nieremberg je bil španski jezuitski naravoslovec, bogoslovec, estetik in fiziolog. V Madridu sta ga povila nemška starša, ki sta prišla na dvor Marije Avstrijske, hčerke cesarja Karla V. Študiral je grščino, hebrejščino in druge klasične jezike na višjem kolegiju v Madridu. Prirodoslovne vede, filozofijo in teologijo je poslušal na univerzi Alcalá (1618-1623), pravo pa v Salamanki. Leta 1614 je pristopil k jezuitom, leta 1623 je bil posvečen, zadnje zaobljube pa je naredil leta 1633, ko je objavil tudi svoj poglavitni spis o čarovništvu. Predaval je humanistiko, filozofijo in svete spise na cesarskem kolegiju v Madridu, kjer se je povzpел celo na rektorski položaj. Objavil je tri knjige in zapustil osem rokopisov; pisal je kronike indijskih kolonij, biografije vodilnih jezuitov, filozofske in politične traktate. V Naravoslovju z astronomijo (1635) se je predstavil kot profesor fiziologije.

Popis Nierembergovega španskega dela o okultni filozofiji samo z imenom pisca "Joannis Eusebis" med filozofskimi knjigami v knjižnici deželnega glavarja Volfa Engelberta Turjaškega. (Schönleben, 1668/1762, 343)

59 Del Rio, Santinus, 1604; Lukács, 1978, 1: 773.
60 Smolik, 1980, 61.
61 SBL, 1: 301.

Med prvimi je priobčil sto šestdeset Hernándezovih opisov mehiških rastlin, živali in mineralov vključno z omembo nesrečnega azteškega vladarja Montezume.⁶² Volf je kupil Hernándezovo knjigo v poznejši izdaji članov Galilejeve *Accademia dei Lincei* (1651), Valvasor pa jo je navajal v uvodnem indeksu Slave Vojvodine Kranjske: bil je to povsem nov svet, s katerim se je Aristotelu znano število rastlinskih in živalskih vrst najmanj podvojilo.

V Nierembergovo Naravoslovje je ribniški arhidiakon "*archidiaconati Carn. Inferioris*"⁶³ Schönleben vpisal svoj ekslibris leta 1676, dve desetletji prej pa je v katalogu Volfove knjižnice isto delo uvrstil k posvetni zgodovini. Schönleben je Nierembergovo in druge knjige po smrti zapustil ljubljanskim jezuitom, ki so svoja ekslibrisa vpisali leta 1726 in 1754; tako ne drži navedba SBL, da bi prav vse Schönlebnove knjige leta 1774 pokončal požar. Svoja estetska dela je Nieremberg objavljaj tudi pri dunajski založbi Janeza Krstnika Hacqueta, morda prav tistega, od katerega si je naš Balthasar Hacquet skoraj stoletje pozneje "sposodil" svoj priimek.

Špansko pisano delo Juana Eusebia Nieremberga o Okultni filozofiji (1633) bi po Schönlebnovi razvrstitvi spadalo bolj v razred medicine, kamor je postavil podobno Del Riovo delo. Kljub temu ga je Schönleben zapisal kar k filozofiji s fiziko. Nieremberg je sicer svoja nenavadna poročila redko črpal iz lastnih opazovanj. Kritične in domnevo "klimakterične" dneve oziroma leta je astrološko preračunaval z učenimi matematičnimi prijemi. Strup tarantele je povezoval z neslišno glasbo plešoče žrtve ob citatih Kopernikovega bolonjskega profesorja Pietra Pomponazzija.⁶⁴ Problem je zanimal številne sodobnike, tudi Kircherja; le-ta je domneval, da žrtve med poskakovanjem v plesu imenovanem "tarantela" izločijo nevaren strup po ugrizu strupenega pajka, ki se je v tistih letih močno razpasel po Južni Italiji.

Jezuita Del Rio in Nieremberg seveda nista bila edina preganjalca demonov, ki so ju upoštevali baročni Kranjci. Ob Del Rio je imel Volf med teorijami čarovnic v svoji knjižnici predvsem dela Rudolfa Gocleniusa starejšega, ki je bil med najljubšimi Valvasorjevimi pisci. Valvasor je zbral kar osem njegovih del in dve deli njegovega sina, ki je nosil enako ime Rudolf Goclenius.⁶⁵ Kalvinec Goclenius starejši je študiral v Erfurtu, Marburgu in Wittenbergu do leta 1571. Postal je direktor gimnazije v domačem Korbachu in pozneje v Kasslu. Grof Wilhelm IV. Hessen-Kassel, tudi sam priznan astronom, ga leta 1581 ni hotel namestiti nazaj v Korbach. Dodelil pa mu je katedro filozofije, logike, metafizike in etike na Philippsovi univerzi v Marburgu; tu je Goclenius napisal predgovor k posmrtni izdaji Fizike filozofa in zdravnika Bruna Seidela. Goclenius se je s sodelavcem, slovitim fizikom, ramistom⁶⁶ in zdravnikom Wilhelmom Adolphom Scriboniusom iz Marburga prepiral o upravičenosti preverjanja obtoženih čarovnic z namakanjem v mrzlo vodo med zaslišanji; o tej učeni zagati je leta 1590 objavil znamenit ugovor. Potomci Volfovih mitničarjev baroni Erbergi so imeli v svoji knjižnici zagovore italijanskega duhovnika Locatellija (1628) za izganjanje hudiča, s katerimi so si gotovo veliko pomagali sodeč po številnih opombah v izvodu Mayrovega ponatisa (1680), ki ga danes hrani NUK. Knjiga je bila pri nas tako priljubljena,

62 Nieremberg, 1635, 2, 154, 275, 276; Schönleben, 1668/1762, 313.

63 Schönleben, 1668/1762, 253.

64 Thorndike, 1958, 7: 330-333, 607, 8: 34.

65 Schönleben, 1668/1762, 346; Sotheby's, 1982, 163.

66 Ramisti so sledili pogledom pariškega profesorja Ramusa. (Blair, 1997, 33; Thorndike, 6: 351, 7: 606)

da jo je Mayr v Ljubljani kar dvakrat ponatisnil v popravljeni inačici na 186 oziroma 188 straneh pri navadni velikosti 13 cm.

In kaj so pri vsem tem brale coprnice? Terpinova mlajša sodobnica, lepa in izobražena Marija Terezija baronica Wintershoffen, je imela v svoji knjižnici 142 knjig, med njimi opise Amerike, Galilejeva dela, Francesca Petrarko, Giovannija Boccaccia, Ariosta, Aretina, Torquata Tassa in Machiavellijevo Zgodovino Italije.⁶⁷ Žal to niso bile knjige, s katerimi bi si lahko pomagala pred obtožbami čaranja, branje Galileja pa je bilo sploh marsikomu sumljivo.

Marija Terezija se je poročila z mladim baronom Antunom Oršičem iz Gornje Stubice v Zagorju. Rodila mu je tri otroke, nato pa jo je Antun tožil zaradi čarovništva in nezvestobe (1700). Tožbo je dobil; to je bila za tiste čase nenavadna posledica verige Hočevarjevih in Wendtseisnovih čarovniških procesov, ki so se razvejali celo čez hrvaško mejo. Otroci so bili po razsodbi odvzeti materi in dani v vzgojo daljnemu sorodstvu, kjer se jim ni slabo godilo. Vnuk Marije Terezije, Krsto Oršič, je sezidal novi dvorec v Gornji Stubici. Po poroki z Josipo Zichy iz bogate ugledne ogrske družine se je izkazal v prvih vojnah cesarice Marije Terezije in v hrvaških javnih službah, tako da je leta 1744 postal grof. Baročno čaranja njegove babice je medtem v novih razsvetljenih časih postalo zgolj boleč spomin na zaslepljenost pretekle dobe. Ni mu več moglo škoditi v verižnih procesih, ki se jih je pošteno zbal celo Kepler ob grozeči obsodbi svoje matere.

Terpinovi dediči

Generalni vikarji ljubljanskih škofov so se tudi po Terpinovi smrti zanimali za naravoslovne vede, čeravno jih je volja za preganjanjem čarovnikov in njihovih družic postopoma minila. Naravoslovno literaturo je zbiral tudi eden od Terpinovih naslednikov na položaju generalnega vikarja, član Akademije Združenih (sv. Dizme) Carl Peer iz nekdanje Terpinove župnije Braslovče, ki je hranil Frischlinovo *Astronomijo* (1586) v trdih usnjenih platnicah; ljubljanski rektor Frischlin mu je bil kljub protestantski veri gotovo všeč tudi kot eden najostrejših kritikov astrologije. Peer je zbral skupno 1022 del v 2019 zvezkih, ki so danes v NUKu in v Semeniški knjižnici opremljeni z značilnimi ekslibrisi: krasijo jih medvedi povezani s priimkom lastnika (*Peer=Bär*), ob živalih pa pod škofijskim klobukom še sidra kot simboli upanja. Inicialki C. F. v levem delu grba, prilepljenega v Frischlinovo delo, se ne nanašata na Peerov priimek in zaenkrat nimata prave razlage. V Peerovi zbirki so bile zemljepisne, pa tudi modroslovne knjige,⁶⁸ med katere je spadala Frischlinova astronomija.

Zaključek

Terpin je spadal med najbolj učene duhovnike iz škofjeloške okolice, kar mu je omogočilo strm vzpon v protireformacijski katoliški hierarhiji takoj po koncu tridesetletne vojne. Med študijem pri jezuitih v Gradcu si je razširil pogled na svet, ki je postal dovolj zmeren v okvirjih tedanjega množičnega, pogosto krvavega preganjanja čarovnic. Še posebej se je izkazal kot vikar učenega škofa Rabatte, ki se je pred prevzemom ljubljanske škofovske mitre uveljavil kot nadvojvodov vzgojitelj na Dunaju. Terpin je bil izredno uspešen knjižničar, cerkveni uradnik in celo podpornik slovenskega pisanja, za odtенок pa nekoliko manj učinkovit preganjalec

⁶⁷ Štuhec, 1995, 97, 196.

⁶⁸ SBL, 2: 278; Stefan, 1907, 18. Za pomoč se zahvaljujem mag. Jasni Hrovat iz rokopisnega oddelka NUKa.

domnevnih čarodejev. Kot knjižničar je skrbel za številne zaklade dunajskih humanističnih matematikov. Nekaj njihovih knjig si je Terpin kupil osebno za svoje študijske namene, druge so bile dediščina ljubljanskih protestantov Budin, zanimive primerke pa je prispeval sin škofa Seebacha, veliko pa so jih zbrali Žitnik, njegov nečak T. Hren in drugi ljubljanski škofje.

VIRI IN KRAJŠAVE:

AS - Arhiv Republike Slovenije v Ljubljani

NM - Signature knjižnice Narodnega Muzeja v Ljubljani

NUK - Signature Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani

S - Schönleben, Janez Ludvik. 1668 (prepis iz leta 1762). *Catalogus Sive Repertorium omnium Librorum Bibliothecae Illustrissimi et excellentissimi Domini Domini Wolffgangi Engelberti R.I: Comitis ab Auersperg, et Gottschee, Domini in Schön- et Seisenberg, inclit: Carniola Ducatus, et Marchia Slavica Supremi, ac hereditoris Mareschalli, et Cameraris, ac Caes: Mais: actualis Cameraris et Consiliaris intimi, Provincia Capitanei Supremi, et Continui Deputatorum Praesivi ec: ec: In Clases Decem et octo divisus A.R:D:g:E:N:E:D:D:C:S:B: Anno Domini 1668.* (Haus-, Hof- und Staats-archiv, Dep. *Fürstlich Auerspergsches Archiv* (HHStA, FAA), VII Laibach, A 14/4 conv. 1 Laibach-Fürstenhof 1729-1895, Dunaj, Minoritenplatz 1, str. 1-431).

T - Terpin, Filip. 1655. *Index librorum et authorum bibliothecae Oberburgensis excellentissimi et reverendissimi principis episcopi Labacensis conscriptus per reverendum dominum Philippum Terpin vicarium generalem anno 1655* (*NŠALj, Škofijski arhiv (Ljubljana)*). Kapiteljski arhiv, Fascikel 96/14).

LITERATURA:

Adam, Stane; Sinobad, Jure. 1. 5. 2004. Nekaj utrinkov iz zgodovine Mošenj. Mošenjski čarovnik. *Linhartovi listi. Spletni občasnik za domoznanstvo in novice knjižnice A.T. Linharta Radovljica*. 3/10: 1-2.

Andritsch, Johann. 1977. *Die Matrikel der Universität Graz*. Graz: Akademische Druck- u, Verlagsanstalt. Band 1 (1586-1630).

Blair, Ann. 1997. *The Theater of Nature Jean Bodin and Renaissance Science*. Princeton: University Press.

Boethius, Anicije Manilaj Severin. 1488. (*De Institutione*) *Arithmetica, duobus discreta libris: adjecto commentario, mysticam numerorum applicationem perstrigente declarata*. Venetia/Augusta Vindelicorum: Erhard Rotdolt (NUK-950, *ex libris Segr. Philipi Terpini exlib. 1650*; poznejša paginacija listov); Privezi: Vögelin (Voegelin), Johann. 1528 (1521, 1530). *Elementale geometricum, ex Euclidis geometria a Johanne Voegelin Hallpronnesi (Haylpronnesi) collegia civiss collegi Vienensi ad omnium mathematices candidatorum utilitatem decerptum*. Vindobonae/Brascani: Joan Singrenius (NUK-951); Anonimno. 1486. *Chromatia scientia*. Venetis: Benalivi (NUK-952); Scot, Michael. 1477. *Liber Physiognominae*. Venetiis (NUK-953); Seneka, Lucius Anneus mlajši (psevdo). 1515 ali 1509. *De remediis fortuitorum (seu de miseriis hominis; L. Annaei Senecae ad Gallionem de (causis et) remediis fortuitorum liber)*. Lipsiae: Jac. Thanner (NUK-954); Proba, Falconia. Sine dato. *Problemato Carmina (Cento virgilianus; Probae Falconiae Centonis Clarissimae foeminae excerptum e Maronis Carminibus ad testimonium veteris novique instrumenti opusculum a Divo Hieronymo comprobatum)*. Venetiis (NUK-955)). Ponatis: Ruffus, Girardus (ur.). 1521. Parisiis: Simon Colinoeum.

Boethius, Anicije Manilaj Severin. Pred 6. 3. 1491. *De philosophia consolata cum commento Pseudo-Thomae Aquinas. - Compendiosa consolationis resumptio*. Argentinae: Johann Prüss (NUK-4567). Ponatis: 1521. *De philosophia consolata*. Viennae (NUK-963, Ekslibris: *Johannis Stephani Floriantschich de*

- Grienfeldt; 50 nepaginiranih listov; Privezano za: Justini (Iustini). 1512. *Justini nobilissimi Historici in Trogium Pompeum libri quadraginta quator*. Viennae (NUK-962); Tretji adligat: Anonimno. 1520. *Computus novus et ecclesiasticum totus fere astronomiae fundamentum pulcherrimum continens, clerico non minus utilis quam necessarius, cum additionibus quibusdam noviter apressis*. Vennae Panoniae: Jo. Singrenius (NUK-964, najmanj šesta izdaja, prvič tiskano na Dunaju leta 1512, urednika Peter Krakovski, Petrus Cracoviensis v izdaji 1513. Landshut: Weyssenburger). Ponatis Boethiusa: 1682. *Anicii Manlii Torquati Severini Boetii De consolatione philosophiae; libri V. opus omni seculo summe, nullo satis depraeddicatum, ipsa aeternitate dignissimum: non solum ethico-philosophicum, verum & dogmatico-theologicum, quodtam animo sub utraque fortuna firmando; quam gravissimis contraversiis decidendis, unice deservit ...* Labaci: Joan Baptista Mayr (NM-1066, 242 strani, bakrorezi, 14 cm) **(T)**.
- Boethius, Anicije Manilaj Severin; Rota, Julianus Martianus (ur). 1583. *Dialectica*. Venetiis **(S)**. 1585. *Inter Latinos Aristotelis interpretes et aetate primi et doctrina praecipui, dialectica*. Venetiis: Joann Gryphi. Košir, Matevž. 2001. Boj krvavi zoper čarovniško zalego od Heinricha Institorisa do dr. Janeza Jurija Hočevarja. *Zadnja na grmadi* (pisec Fran Jaklič). Celje: Mohorjeva družba. 137-199.
- Krones, Franz. 1886. *Die Geschichte der Karl Franzes Universität in Graz 1585-1885*. Graz: Karl Franzes Universität.
- Locatelli, Pietro. 1628. *Exorcismi potentissimi, & efficaces, ad expellendas aëreas tempestates, a daemonibus per se, sive ad nutum cujusvis diabolici ministri excitatas*. Ponatis: 1680. *Editio altera correctur*. Labaci: Mayr (NUK-12640). Ponatis: 1698. *Editio tertia correctur*. Labaci: Mayr (NUK-13807; NM-5367).
- Lukács, Ladislaus S. J. 1982. *Catalogi presonarum et officiorum Provinciae Austriae S. I. II (1601-1640)*. Romae: Institutum Historicum S. I.
- Mayr, Joannis Baptistae. 1678. *Catalogus Librorum qui Nundinis Labacensibus Autumnalibus in Officina Libraria Joannis Baptistae Mayr*. Ljubljana: Mayr.
- Medler, Nicolaus. 1548. *Rudimenta arithmeticae practicae*. Wittenberg (SK-Y. VIII. 9; ekslibris-beležka: *Hunc librum habeo ab organista Lynzcensi G(aspar, Joachium) Nastran*).
- Melanchthon, Philippus. 1553. *Erotemata dialectices*. Wittembergae (SK-Y VIII. 9).
- Nieremberg, Joannis Eusebio. 1630. *Philosophia curiosa*. Madrid.
- Nieremberg, Joannis Eusebio. 1633. *Philosophia occulta lingua hispanica*. Madrid **(S)**.
- Nieremberg, Joannis Eusebio. 1635. *Historia natura, maxime peregrinae, libris XVI distincta, in quibus rarissima natura arcana, etiam astronomica, et ignota Indiarum animalia, quadrapedes, aves, pisces, reptilia, insecta, zoophyta, planta, metalla, lapides (etc.) describuntur ... Accedunt de miris et miraculosis naturis in Europa libri duo; item de ijsdem in terra Hebrais promissa liber unus*. Anverpiae: Balth. Moreti **(S; NUK-8782, ekslibrisi Schönleba (1676), in ljubljanskih jezuitov (1726, 1754))**.
- Nieremberg, Joannis Eusebio. 1642. *Ioannis Eusebii Nierembergii Madritensis ex Societate Jesu de Adoratione in Spiritu et veritate libri quator*. Antverpiae: Balthasar Moret (NUK-12381; ekslibris: Grof Rabatta 1672).
- Orlandini, Nicolaus; Sacchini, Francesco. 1615. *Historia Societatis Jesu. Authore Nicolao Orlandino, Societatis ejusdem Societatis Sacerdote. Nunc primum in Germania in lucem edita. Accessit Index rerum memorabilium locupletissimus*. Coloniae: Anton Hierat **(T, NUK-16043)**. Ponatis: 1620-1646. *Historia Societatis Jesu pars prima sive Ignatius Auctore Nicolao Orlandino Societatis ejusdem Sacerdote. Pars secunda sive Lainus Auctore Francisco Sacchino Soc. ejusdem Sacerdote. Pars tertia sive Borgia Auctore eod Sacchino Soc. ejusdem Sacerdote*. Antverpiae: Filiorum Martini Nutii.

- Radics, Peter. (1878). Die Hausbibliothek der Auersperge. *Neuer Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekswissenschaft* (ur. Petzholdt, Julius, Dresden: G. Schönfeld's Verlagsbuchhandlung). 10-17, 50-55.
- Reisch, Gregorius. 1508. *Margarita philosophica nova*. Argentorati: Joannes Grüninger (NUK-4898, ekslibris: *a quo mihi Leonardo Budinae dono datus Rinfeldie*) (T).
- Del Rio, Martin Antoine. 1599-1601. *Disquisitionum magicarum libri sex: in tres tomos partiti*. Lovanii (Louvain): Gerard Rivi. Ponatisi: 1603. Moguntiae (Mainz): I. Albin (S; NUK-4798; ekslibrisa: *Martini Adami Khunstll anno 1646 in Ex bibliotheca oberburgensi ... principis Labacensis*); 1604. Lugduni: I. Pillehotte; 1606. Venetiis: Joan. Anton & Jacob de Freanciscis; 1612. Lugduni: I. Pillehotte; 1617. Moguntiae: P. Henning; 1624. *Disquisitionum magicarum libri sex: quibus continetur accurata curiosarum artium, et vanarum superstitionum confutatio, utilis Theologis, Juris consultis, Medicis, Philologis*. Mainz: Henning; 1633. Coloniae Agrippinae: P. Henning; 1657. *Disquisitionum magicarum libri sex: quibus continetur accurata curiosarum artium, et vanarum superstitionum confutatio, utilis Theologis, Juris consultis, Medicis, Philologis*. Cologne: Peter Henning (S); 1679. Colonia Agripina: Demen; 1720. Coloniae Agrippinae: Thomae et Henric Theodor von Collen (NUK-8494; brez ekslibrisa) (T).
- Del Rio, Martin Antoine; Santinus, Martin. 1604. *In Canticum Canticorum Solomonum Commentarius literalis, et catena mystica*. Ingolstadt: Sartori/ Paris: Chevalier/ Lugduni: Cardon.
- Del Rio, Martín Antoine; Maxwell-Stuart, P.G. 2000. *Investigations into Magic*. Manchester/New York: University.
- Schegk, Jacob Degen. 1566. *Contra antitrinitarios negantes Patrem, Filium et Spiritu(m) S. Unim numero & essentia esse Deum: libri duo*. Tubingae (NUK-13683, ekslibris D. M. Samueli Budinae M. Crusius 29. Mart. 68).
- Simončič, Pavel. 1927. *Filip Terpin*. Disertacija. Tipkopis v arhivu Teološke fakultete v Ljubljani.
- Simoniti, Primož. 1974. Med knjigami iz stare gornjegrajske knjižnice. *Zbornik Narodne in univerzitetne knjižnice*. Ljubljana: NUK. 17-48.
- Smolik, Marjan. 1980. Terpin (Trpin), Filip (geslo). *SBL*. 4/12: 60-61.
- Smolik, Marjan. 2003. Štiristo let rojstva Filipa Terpina. *Mohorjev koledar*. 206.
- Sotheby's. 1982, 1983. *The Catalogue ... of Senhor German Mailhos and Senhora Johanna Auersperg de Mailhos from Uruguay*. London: Sotheby's.
- Stefan, Konrad. 1907. Geschichte der Entstehung und Verwaltung der k. k. Studien-Bibliothek in Laibach. *Mitteilungen des Musealvereines für Krain (ur. Franc Komatar)*. 20/1-3.
- Štuhec, Marko. 1995. *Rdeča postelja, ščurki in solze vdove Prešeren*. Ljubljana: ŠKUC.
- Thorndike, Lynn. (1941-1958). *History of Magic and Experimental Science*. 5-8. del. New York: Columbia University Press.
- Volc, Josip. 1944. Mošenjski župnik Andrej Novak obdolžen čarovništva. *Slovenčev koledar*. 55-61.
- Ziegler, Jakob; Collimitius, Georgius; Vadianus, Joachim&tc. 1531. *Iacobi Ziegleri, Landaui, Bavari, in C. Plinii De naturali historia librum secundum commentarius, quo difficultates Plinianae, praesertim astronomicae, omnes tolluntur: item, organum quo catholica syderum, ut apud Plinium est, mira arte docetur: item, Georgii Collimitii, et Ioachimi Vadiani, in eundem secundum Plinij scholia quaedam: ad haec index rerum quae hic disputantur praecipiarum, utiles ...* Basileae: Henric Petri (T).

SEZNAM OSEB:

- Alpetragius (Nur al-Din Ibn Ishaq Al-bitruji, * Maroko; † okoli 1204 Sevilla).
- Anicije Manilaj Severin Boethius (Boëthius, Boecij, Anicius Manlinus Torquatus Severinus Boecije, * 480 ali 489; † 524).
- Otto Friderik Buchheim (* 1604 Dunaj; † 1664 Passau).
- Lenart Budina (Leonard, * okoli 1500 Tirolska; † pred 10. 9. 1573 Ljubljana).
- Samuel Budina (* okoli 1545 Ljubljana; † 1571).
- Konrad Celtis (* 1459; † 1508).
- Jurij Dobronoky (* 2. 3. 1588 Dobrovnik (Dobronok in ne Lendava (Nagyszombat, Unterlimbach, Also-Lendva)); SJ 22. 10. 1610 Brno; † 11/21/27. 5. 1649 Trnava).
- Ivan (Janez) Štefan Florjančič de Grienfeld (* 1663 Ljubljana; SJ 1681-1683; † 1709 Ljubljana). Rudolf Goclenius starejši (* 1547; † 1628). Janez Jurij Hočevar (Gottscheer, * 2. 10. 1656 Novo mesto; † 22. 8. 1714 Ljubljana)
- baron Jurij Khisl († 1605 Polhov Gradec).
- Janez Rafael Kobenzl (Joannes Raphael Cobenzl, * 1571 Jama; SJ 1587; † 17. 2. 1627 Dunaj).
- Luka iz Dobrepolja (Gutefelder, Agatopedi, * Dobrepolje; † 1562 Dunaj). Maksimilijan I. (* 1459; cesar 1493; † 1519).
- Nicolaus Medler (* 1502 Hof; † 24. 8. 1551 Bernberg).
- Janez Muchan (* november 1599 Kamnik; SJ 7. 1. 1616 Brno; † 9. 2. 1640 Ljubljana).
- Joannis Eusebio Nieremberg (Niremberg, * 9. 9. 1595 Madrid; SJ 1614; † 7. 4. 1658 Madrid).
- Andrej Novak (* Kranj; † 31. 8. 1677).
- Nicolaus Orlandini (* 1554; † 1606).
- Krsto Oršić (* 1718; † 1782).
- Carl Peer (* 21. 10. 1697 Braslovče; † 7. 5. 1776 Ljubljana).
- Andrej Perlah (Perlach, Andreas Perlachius, * 1490 Svečina pri Mariboru; † 1551 Dunaj).
- Faltonia Betitia Proba (Falconia, * okoli 320; † okoli 370 Rim).
- Georg von Purbach (Peuerbach, * 30. 5. 1423 Peuerbach pri Dunaju; † 8. 4. 1461 Dunaj).
- Jožef Rabatta (* 6. 2. 1620 Gradišča; grof 1634; † 28. 2. 1683 Ljubljana).
- Janez Friderik Rain (* 1613 Strmol; † po 1686).
- Johann Müller Regiomontanus (* 6. 6. 1436 Königsberg na Frankovskem; † 6. 6. 1476 Rim).
- Gregorius Reisch (* okoli 1467; † 1525).
- Martin Antoine del Rio (Delrio, * 17. 5. 1551 Antwerpen; SJ 9. 5. 1580 Valladolid; † 19. 10. 1608 Louvain).
- Francesco Sacchini (* 1570; † 1625).
- Martin Santinus (Xantinus, Zantinus, * 5. 3. 1578 Trient; SJ 10. 1. 1593 Dunaj; † 25. 5. 1655 Praga).
- Hans Jurij Samberger († januar 1695).
- Jacob Degen imenovan Schegk (* 1511 Schorndorff; † 1587).
- Michael Scotus (Scot, * okoli 1175 Škotska ; † okoli 1236).
- Janez Krstnik Seebach (* 23. 6. 1546 Burgschleinitz blizu Eggenberga nad Donavo v Spodnji Avstriji; † sredi novembra 1613 Gradec).
- Peter Seebach (Seepach, Sepach, * 1500 na Kranjskem; ljubljanski škof 1556; † 25. 12. 1568 Gornji Grad).
- Friderik von Spee (Friederich von Langenfeld, * 1591 Kaiserswerth/Düsseldorf; SJ 1610; † 1635 Trier).
- Jacob Sprenger (* okoli 1436; † 1495).

- Adam Tanner (* 14. 4. 1572 Innsbruck; SJ 6. 10. 1590; † 25. 5. 1632 Unken pri Salzburgu).
- Georg Tannstetter (Tanstetter-Collimitius, * sredi aprila 1482 Rain (Rhein) am Lech; † 26. 3. 1535 Innsbrück).
- Filip Terpin (Trpin, * 1603-1605 Selca nad Škofjo Loko; † 23. 6. 1683 Šmartno pri Kranju).
- Francisco Toledo (Francisci Toledi, * 4. 10. 1532 Cordoba (Córdoba); SJ 3. 6. 1558 Salamanka; † 14. 9. 1597 Rim).
- Avguštin Tuferus Prugl (Prugel, Prygl, Tyfernus, Tefernus, Tifernus, * okoli 1475 Laško; † med 5. 9. 1535 in 30. 6. 1537 Slovenji Gradec).
- Joachim Vadian (Vadianus, Watts, Watt, * 29. 11. 1484 Gallen; † 5. 4. 1551 Gallen).
- Cornelis Valerius (Cornelis Wouters, * 1512 Oudewater pri Utrechtu; † 1578).
- Peter Pavel Vergerij starejši (* 1370 Koper; † 1444 Buda).
- Luca Vintana (* 1572 Gorica; SJ 1589; † 3. 8. 1611 Dobrla vas (Eberndorf) na Koroškem).
- Johann Voegelin (Vögelin, Vogelín, * 1500 Heilbronn; † 1549 Dunaj).
- Marija Terezija baronica Wintershoffen poročena Oršić (Wintershofen, * okoli 1655; † po 1700).
- Andrej Zergol (Cergol, Zergoll, * 8. 9. 1595 Sv. Križ na Vipavskem (Heilegenkreuz); SJ 8. 9. 1614; † 23. 1. 1645 Millstatt pri Celovcu).
- Jakob Ziegler (* 1470/80 Landau; † avgust 1549 Passau).
- Gašper Žitnik (* okoli 1535 Ljubljana; † 1585 Gradec).

Summary

The humanist and Jesuit books of Filip Terpin from Selca (on the 325th anniversary of his death)

The librarianship work of Filip Terpin from Selca, north of Škofja Loka, is presented, with special emphasis given to the natural history works he catalogued in the Bishop's library. Terpin's 1655 catalogue is the oldest preserved catalogue in today's Slovenia, not taking into account several protestant catalogues. In addition to Terpin's catalogue of the Bishop's library, his own books are also discussed. His studies at Graz University are described, as well as his work as the Vicar General of Bishop Rabatta. The baroque printed treasures under his supervision are compared with other important libraries of his countrymen. Among the natural history books belonging to the Bishop, Terpin catalogued books by Reisch from former Protestant owners, but also Terpin's own Boethius' incunabula and famous geometry of the Viennese mathematician, Vögelin.

Terpin's judgements against wizards are presented in their local political context. He learned the basic rules for exorcism processes against wizards in the Bishop's library, as well as perhaps in the library of Governor General Volf Engelbert Auerseerg. This study is based on the anti-wizard books and not on the torture, interrogation or execution of the victims. A claim is made of a comparatively mild Jesuit influence on Carniolan public opinion concerning witchcraft.